

УДК 711

*Шпилевський І.І.,
Директор ДП УДНДПМ «Діпромiсто»
імені Ю.М.Білокопя,
заслуж. архітектор України*

85 РОКІВ НА ПЕРЕДОВИХ ПОЗИЦІЯХ МІСТОБУДУВАННЯ

Український державний науково-дослідний інститут проектування міст «Діпромiсто» заснований в 1930 році і є найстарішим містобудівним інститутом України. Протягом багатьох років Діпромiсто залишається провідним центром з розробки та впровадження в практику новітніх методів містобудівного проектування та реалізації планувальних і архітектурно-конструктивних рішень.

Історія Діпромiста невід’ємно пов’язана із розвитком містобудування в Україні. Він вніс значний внесок у створення перших містобудівних нормативів, підготовку спеціалістів у галузі проектування міст і регіонів України.

У передвоєнне десятиріччя були розроблені перші генеральні плани найбільших промислових центрів України: Харкова, Дніпропетровська, Запоріжжя, Донецька, Кривого Рогу, Одеси, Миколаєва, Херсона, Маріуполя, Луганська. За проектами спеціалістів Діпромiста були створені нові міста: Комунарськ, Стаханов, Рубіжне, Марганець, Часов Яр та інші.

Діпромiсто першим в країні започаткував розроблення схем районного планування як найкрупніших промислових (Донбас, Криворіжжя) так і сільськогосподарських районів, а також районів курортно-рекреаційного профілю. Саме в нашому інституті була науково обґрунтована і потім практично впроваджена концепція створення групових систем населених пунктів, яка відіграла важливу роль у розвитку теорії містобудування в колишньому СРСР.

До 1950 року Діпромiсто був єдиним інститутом в Україні, який займався науковими дослідженнями з питань планування і забудови міст, організації міського господарства. І з організацією КиївНДПМістобудування наукова діяльність в нашому інституті зовсім не була припинена, а навпаки – набула якісно нових рис. Більшість планувальних робіт Діпромiста відзначаються новаторством, стають предметом наукових до-

сліджень в галузі містобудування і архітектури. Фахівців інституту залучають до розробки загальносоюзних і республіканських містобудівних нормативів. Не один десяток дисертацій було захищено по матеріалах розробок, здійснених у Діпромісті.

Із здобуттям Україною незалежності перед Діпромістом постало питання перебудови діяльності. Вільні економічні відносини та нові демократичні форми правління державного устрою потребують формування адекватної містобудівної політики, враховуючи позитивний та негативний досвід планування та забудови міст і територій. І це нам вдалося зробити. За досить короткий термін Діпромісто, не відкидаючи накопичений за 70 років досвід, зміг повністю реорганізувати процес виготовлення містобудівної документації, що спирається на врахуванні соціально-економічних, економіко-географічних та планувальних аспектах розвитку території у перехідний до ринкової економіки період, активному залученні комп'ютерних технологій, варіантному прогнозі.

Таке реформування містобудівної діяльності потребувало зміни законодавчої та нормативно-методичної бази містобудування. І Діпромісто за підтримкою Держбуду брав активну участь у вирішенні цих завдань. Його фахівці плідно працювали над розробкою законопроектів «Про основи містобудування», «Про сталий розвиток населених пунктів», «Про планування і забудову територій», «Про плату за землю», «Про Генеральну схему планування території України», «Про адміністративно-територіальну реформу», Земельного кодексу, низки Указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів.

У сучасних соціально-економічних умовах процес перебудови нормативно-правової бази містобудування фактично завершено. Натомість потреба в територіальних містобудівних програмах, які мають загальнодержавне та регіональне значення, не зменшилась, а навіть збільшилась. Роботою, що визначає містобудівну політику України на подальший період є Генеральна схема планування території України.

Розробка Генеральної схеми проводилася в нашому інституті протягом 1998–2001 років із залученням провідних науковців України, представників центральних та місцевих органів влади. 7 лютого 2002 року був прийнятий Закон «Про Генеральну схему планування території України». Прийняття цього закону стало великою перемогою містобудівників України, адже вперше на рівень закону винесений документ, що визначає основні засади територіального розвитку нашої держави на найближчі 20 років.

29 серпня 2002 року була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення реалізації Закону України «Про Генеральну

схему планування території України». Цією Постановою затверджений порядок проведення щорічного моніторингу Генеральної схеми, перелік його показників та заходи з реалізації.

Протягом 2002–2014 р. виконання моніторингу Генеральної схеми здійснювалось нашим інститутом. На підставі аналізу та оцінки отриманої інформації Мінрегіоном готувалась доповідь про стан реалізації Генеральної схеми за попередній рік, яка передавалась до Кабінету Міністрів України.

Генеральною схемою визначена необхідність розробки у найближчий час комплексу регіональної містобудівної документації, якою насамперед є схеми планування територій Автономної Республіки Крим, областей, а також схеми планування територій окремих адміністративних районів та проблемних ареалів.

У свій час Діпромiсто виконав розробку схем районного планування майже всіх областей України, а також проектів районного планування для найбільш складних у містобудівному відношенні регіонів (Донбас, Придніпров'я, Крим). Але з часу розробки та затвердження цих проектів минуло майже 30 років. Прийшов час поновити документацію.

На даний час нами вже розроблена і передана замовнику документація із схеми планування території Волинської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Рівненської, Чернігівської та інших областей а також Автономної Республіки Крим.

Важливим досягненням у формуванні нової методології проектування схем планування окремих регіонів України стала розробка інститутом на замовлення Мінрегіонбуду Державних будівельних норм «Склад та зміст містобудівної документації на державному та регіональному рівні».

Діпромiсто став піонером у виконанні транскордонних проектів на початку 90-х років. У контексті цього можна згадати перший в Україні спільний українсько-польський проект розвитку прикордонних територій (Львівська, Волинська, Закарпатська області і суміжні воєводства Польщі), який поклав початок цілій низці спільних досліджень і проектів у цьому стратегічно важливому для нашої держави регіоні. Протягом останніх років розроблені і затверджені інші транскордонні містобудівні проекти: Україна – Словаччина, Україна – Угорщина, Україна – Білорусь, а також проект розвитку водозбірного басейну р. Тиса TISCAD.

Поряд із роботами на загальнодержавному та регіональному рівнях Діпромiсто велику увагу приділяє удосконаленню виконання містобудівних проектів по населеним пунктам України. Головним містобудівним документом при цьому залишається генеральний план.

Саме методологія розробки генерального плану в найбільшій мірі відображає впровадження у містобудівне проектування наукових і технологічних новацій. Протягом 1930–2015 років у Діпромості створена школа розробки генеральних планів міст України, яка спирається на досвід перманентної розробки містобудівної документації, коли завершення роботи над одним генеральним планом стає фактично точкою відліку початку роботи над наступним. Згадаймо, що за ці роки наші фахівці розробили по три-чотири покоління генеральних планів таких міст, як: Дніпропетровськ, Одеса, Тернопіль, Івано-Франківськ, Херсон та багато інших.

На сьогодні завершені, або знаходяться в стадії розробки генеральні плани (або концепції розвитку) Харкова, Донецька, Дніпропетровська, Одеси, Запоріжжя, Великої Ялти, Чернігова, Сум, Херсона та інших міст. Одним з важливих факторів, який вплинув на зміну позиції керівників міст, стало те, що генеральний план є єдиним правовим документом, який комплексно вирішує всі питання територіального та господарського розвитку міста, забезпечує необхідну правову базу для встановлення та зміни міської межі, проведення розмежування форм власності та здійснення багатьох інших життєво важливих заходів.

Процеси, які протікають в нашій державі відзначаються надзвичайним динамізмом. Час, який витрачався раніше на виконання містобудівного проекту, зараз скорочується удвічі, утричі. Змінюється форма представлення проектних матеріалів (комп'ютерна графіка, інтернет-технології), зростають вимоги до кваліфікації виконавців. Для того, щоб не залишатися позаду цих процесів Діпромості має постійно оновлюватись. Оновлення передбачає зміни не тільки в технології проектування, але й у кваліфікації виконавців, у структурі виробничого процесу, відносно до підготовки молодих фахівців. Все це не залишається поза увагою керівництва Діпромості і є запорукою подальших успіхів.

У Діпромості створений спільний з кафедрою містобудування КНУБА науково-учбово-виробничий центр, на базі якого здійснюється навчання та підготовка студентів. За останні роки у Діпромості пройшли стажування понад 200 студентів КНУБа та деяких інших навчальних закладів (Національний університет імені Тараса Шевченка, Художній університет, Київський інженерно-технічний інститут тощо). Багато досвідчених фахівців нашого інституту є викладачами КНУБа.

Переконаний, що і у подальшому Діпромості залишиться гідним того великого надбання, який він набув за довгий період своєї діяльності і у подальшому залишиться на чільних позиціях українського містобудування!